

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr H. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Boets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Groshede, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knippers, Amsterdam; Dr J. G. Kuist, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr P. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Bollmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thüs, Meppel; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gouda
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9.— per jaar.
Advertentie: 35 cent per regel.

INHOUD: Het dogmatisch indifferentisme onder de jongeren IV. — Uit de Schrift: De Voorlooper (Hebr. 6:20a). — Kerkelijk Leven. Prof. Gessink. II. De Huldiging. Dichtelijke verbeelding in proza. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Het recht van staking. IX. — Wapenbepaling: In de school der wijsbegeerte. — Literatuur en Kunst: C. S. Adams van Schellena. II. — Zending en Evangelisatie: Een en ander. — Perschoon. — Kerknieuws.

HET DOGMATISCH INDIFFERENTISME ONDER DE JONGEREN.

IV.

In het vorige artikel is op den voorgrond gesteld, dat het onderwerp niet afgaat van een tweedheid in onze kringen tusschen oud en jong. Het verschijnsel, dat hier besproken wordt, komt ook onder de ouderen voor, en hier wordt over de jongeren gehandeld om bijzondere belangstelling aan hen te wijden. Het tweede artikel heeft uiteenzetend in twee delen het euvel van anti-dogmatisme onder hen voorkomt. Tegen overdrift van gewaarschuwd, doch tegelijk tegen de geringstelling van deze verschijnselen. In het derde artikel zijn besproken de oorzaken buiten onze kring, n.l. de denking van ebbe en vloed op geestelijk gebied, de geestelijke stroomingen, welke op de religieus subconscie den nadruk leggen, en de schied (energie) van de wereldcatastrofe.

Thans kom ik tot de oorzaken in eigen kring. Ook op eigen erf moet de voedingsbodem van het dogmatisch indifferentisme gezocht, en wel in de eerste plaats in een niet te miskennen reactie tegen het objectivisme en intellectualisme, dat zich onder ons openbaarde. Maar... als ik dit zeg, gevoel ik terstond, dat ik „ein groszes Wort gelassen“ uitspreek. In deze woorden schuilt een beschuldiging, en voor zulke scherpe aanklachten moeten wij deugdzame gronden hebben. Het is wel gemakkelijk om van kansel of kathedraal te klagen, dat wij te eigengerichtig en niet barmhartig genoeg zijn jegens de zwakken, dat wij te veel aan den nood der wereld voorbijgaan, en zelfgenoegzaam ons terugtrekken, dat de kerk niets doet, en onder ons zooveel farizeïsche heerschik, maar deze dingen mogen niet den volke verkondigd worden zonder overtuigende bewijzen, en wij moeten er voor waken, dat wij den preekstoel niet maken tot het kasteel van den lafaard. En als ge mij nu vraagt naar bewijzen voor bovengenoemde bewering, sta ik een oogenblik verlegen. Ik kan wel op hoogen toon zeggen: er is in onze kerken te dogmatisch gepreekt, en ons volk heeft de eene kille uiteenzetting der waarheid na de andere moeten verduren, maar dan hebt gij het volle recht om mij te vragen: hoe weet ge dat? Wij, domine's hooren, en dat is jammer genoeg, bijna alleen onszelf. Wij moeten altoos onszelf stichten, en daarom staat het m.i. ons niet vrij, om den stal over elkaar te breken, en te oordeelen: zoo wordt er gepreekt. We hebben ons materiaal niet van onszelf, doch anderen hebben liet ons gezegd, en met de critiek van anderen moeten wij voorzichtig zijn. En als iemand uwei mij zou wijzen naar de jaargangen van „Menigheit Genade“, waaruit we toch wel elkaars preeken kunnen kennen, kan mijn bescheid niet anders zijn, dan dat deze bundel niet een zuivere toetssteen is. Slechts een flauwe gedeelte van de predikanten zijn de verkorenen om aan deze preeken mee te werken, en die een preek leveren, zorgen wel, dat zij niet met het minste voor den dag komen.

Over de prediking zeg ik dus niets van mijzelf. Wel wil ik het oordeel van anderen aanhalen. Ik mag hier noemen, wat Prof. Dr H. H. Kuiper omtrent dit punt geschreven heeft in zijn bekend werk Hammasd (1). Voorts zij verwezen naar de opmerkingen, die Prof. Dr T. Hoekstra heeft gemaakt in zijn geschriften: Gereformeerde prediking²⁾ en De te

genwoordige critiek op onze preeken³⁾. Ook moeten hier aangehaald worden de uitspraken van Prof. Anema in zijn reeds meermalen genoemde brochure⁴⁾, en eindelijk mag ik u in herinnering brengen, wat Dr F. C. Meijster op uw vergadering van verleden jaar heeft gesproken: „Zelfs zou ik niet gaarne beweren, dat er onder de oudere generaties niet schillen, die wat te veel naar 't intellectuele overstap zijn gegaan... Er zijn er onder, die poseeren als de tempelwaarders van de groote godin van het dogma. Bijna zouden ze veronderstellen, dat het manna in de woestijn in dogmatistische (kristallen) is neergevallen en het water uit den rotssteen in formules uitvloeiende“⁵⁾.

Dit oordeel blijft voor rekening van hen, die het gaven.

Wel moet ik erkennen, dat de ervaring bij het bezoek in de gemeente ons leert, dat wij van objectivisme niet vrij zijn. Zuiverheid in de belijdenis gaat niet altijd gepaard met opgewekte innerlijke beleving. Het geestelijk leven is in tal van gezinnen dor, en er klopt bij menig een geen hart in de religie. Velen stellen zich niet uitwendigheden tevreden; van persoonlijk onderzoek komt weinig; niet de vraag: hoe staat het met mijn ziel tegenover God, zijn dezulken zelden bezig, en zoo verzandt men tenzij in intellectualisme. En zeker, naast de „divine“ komt in onze kerken ook het mysticisme voor. Er zijn gehele streken, waarin het onzuivere pietisme den toon aangeeft, en het geestelijk leven vervloekt en verzwakt in valsche lidenheid, doch dit neemt niet weg, dat het euvel van intellectualisme evenzeer welig tiert. Welnu, tegen die eenzijdigheid is een reactie ontstaan. Velen hebben zich van dat objectivistische afgekeerd, en uit die reactie, uit die overniging naar den kant van de mystiek moet ongetwijfeld het anti-dogmatisme verklaard, dat thans menig jong hart van de zuivere belijdenis en de belijnde leer afrekt.

Daaraan werkt nog een andere factor mee.

Ook de z.g.n. „principiën-fabricage en principiën-reiteren“ staan schuldig.

Er is een tijd geweest, waarin alles, wat richtingslijn was, tot een beginsel werd verheven, en onze menschen O-weeters in beginselen werden. Nu is die overvloedige verrijking wel te verklaren. Het was in die dagen van felle strijd noodig om apodictisch te zeggen: zoo is het. Ons beginsel, dat voor het eerst op alle terrein op den voorgrond werd geschoven, moest scherp geformuleerd. Eigen standpunt moest van alle kanten worden afgebakend en precies uiteengezet, en... die arbeid is kostelijk geweest. Toen droeg de worsteling een principiële karakter. Toen vocht men niet om het belang, maar om hogere goederen, en wij zullen eerder jaloersch zijn op dien tijd van geestelijk élan, dan dat wij uit de hoogte op die principiële periode neerzien. Maar toen is ook meer dan eens wat in de gegeven omstandigheden praktisch de beste oplossing was, tot beginsel geproclameerd. De werkelijkheid is tot waarheid verheven. Men heeft van een actueel noodzakelijke gedraging een absoluut geldend eisch gemaakt. Prof. Anema noemt als voorbeeld de kwestie van de inneming van de overheid,⁶⁾ en dit exempel is met vele andere te vermeerderen.

Wat is nu het gevolg geweest?

Dit, dat in de latere jaren tal van die geproclameerde beginselen moesten worden losgelaten, omdat ze, als oorspronkelijk praktische oplossingen, thans op de practijk niet pasten. Wat vroeger als heilige eisch gold, werd op zij geschoven. We zijn heel wat beginselen kwijt geraakt. En daarom is het niet vreemd, dat vooral vele jongeren met den term principiël zijn gaan spotten. Zij hebben sceptisch gevraagd: wat is een beginsel? Zij

zijn afkeerig geworden tegen alle „principiën-reiteren“, en menig een heeft het scherp belijnde vaarwel gezegd, en wil alleen weten van het relatieve en „ruinere“ standpunt.

Op die wijze is in onze kring het anti-dogmatisme gevoeld.

Dit kwaad heeft steun gevonden in sommige misstanden, die niet kunnen en mogen ontkend.

Maar het vindt nog sterker steun in een streven, dat op eigen erf merkbaar is, om langzamerhand het absolute in te ruilen voor het relatieve, en meer de synthese dan de antithese te zoeken. Waar het adres van die verflauwing is? Laat ik enkele dingen mogen noemen. In de eerste plaats dit verschijnsel, dat er onder een zekere categorie onder ons een overbelling is naar het verzwijgen van het specifiek gereformeerde. Dit bleek mij uit brieven, die ik naar aanleiding van mijn hoofd-artikelen in „De Herant“, van intellectuelen uit onze kring ontving. Die brieven deden mij verbaasd staan. Dat men mijn geschrift te intellectuelistisch vond, kan ik verklaren, maar als ontwikkelde menschen durven schrijven: wat geeft ons de uiteenzetting van de dogma's, we hebben de ervaring van Jezus nodig. — vraag ik me af: hoe kunnen dezulken zich nog gereformeerd noemen? Vooris wil ik wijzen op heiligen Prof. Groshede zegt in zijn rede: Een andere geest? waarin ook dit euvel behandeld wordt. En eindelijk zijn er nog andere verschijnselen, die al liggen ze niet op dogmatisch terrein, van z.g.n. ruimere opvattingen getuigenis afleggen. Wanneer in onze kringen tegenover het tooneel een zoo sterk sympathiseerende en alles trotseerende houding wordt aangenomen, als in deze weken is openbaar geworden, kan ik het uithemend verstaan, dat onze heel gewone gereformeerde menschen, die niet zoo kunstzinnig zijn, het hoofd schudden over dit offer aan den „geest der eeuw“, en is m.i. zulk een „gebruik van de christelijke vrijheid“ te betreuren⁷⁾. Men vraagt in onze dagen om meer mystiek, d.i. om een nauw leven met God. Maar zulk een nauw leven met God eischt een nauw leven voor Hem, en dan moeten wij alles vermijden, wat de grenzen tusschen ons en de wereld zou verflauwen.

Doch genoeg hierover.

Het ging ons om de oorzaken van het dogmatisch indifferentisme.

Die liggen ook op eigen terrein, en wie de

¹⁾ Over de bekende tooneelquestie schreef ik hier niet. Mijn standpunt tegenover het tooneel heb ik uiteengezet in No. 7 van dezen jaargang. Ik heb dit bezwaar tegen de tooneeluitvoering, dat de zonde, naar niet beschreven, niet verteld, niet door het woord weergegeven, maar plastisch uitgebeeld en gedaan wordt. De spelers moeten zich dus ook de zonde indenken, en dit zijn voor mij niet toelichtbare dingen. Bovendien is het tooneel m.i. ook om deze reden niet aanvaardbaar, dat een christelijk tooneel tot de praktische onmogelijkheid behoort. Gebod en religieuze strijd b.v., die toch een zeer voorname element in het christelijk leven vormen, kan men niet op het tooneel brengen. Dat zijn geen dingen om na te doen. Ieder zal zich daarvan moeten onthouden, en zo blijft het christelijk leven als vanzelf buiten dit terrein staan. Nu voert men hierheen wel aan, dat dan alle declamatie, ook in de prediking, te vermeden is, doch men vergeet dan twee dingen. Ten eerste in deze declamatie enkel spreken en niet doen, en ten tweede moet bij het vertolken van specifiek onheilge en heilige dingen de voordracht nimmer sober zijn met zoo weinig mogelijke minne. — Eindelijk meen ik nog dit te moeten opmerken, dat juist op het terrein van het tooneel de grenzen zoo moeilijk te trekken zijn, dat onttrekking m.i. geboden schijnt. Laten degenen, die geen principiële bezwaren hebben, bedenken, dat ons ook het offer geboden is, en dat een christen in zijn religie onnoemlijk rijk is, en hem voorts wacht de nieuwe aarde met de volkomenheid der schoonheid. — Wat de bewaste tooneeluitvoering betreft, neem ik niet geheel voor mijn rekening alles wat en de wijze, waarop de dingen gezegd zijn. Wel sta ik materieel geheel en al aan de zijde van hen, die het gebeurde betreuren. Het bedroeft mij en om de studenten en om onze Vrije Universiteit, die onder al deze dingen meer schade lijdt, dan wij vermoeden. Ik ben er zeker van, dat, indien de studenten, die de bekende motie hebben gepubliceerd, beseffen, hoeveel kwaad zij onze hogeschool berokkenen, zij hun getuigenis achterwege hadden gelaten. Er is in de verdediging van het tooneel zooveel jammerlijke bravuur, dat geen rekening houdt met ons gereformeerde volk, van welks helde en sympathie de V.U. afhankelijk is.

²⁾ blz. 43.

³⁾ blz. 16.

⁴⁾ blz. 21.

⁵⁾ blz. 40.

⁶⁾ a. w. blz. 108.

⁷⁾ blz. 48.